bl-għajnuna tal-Madonna; 3) it-tieġ ta' Kana fejn Ġesù għamel l-ewwel miraklu mistieden mill-Madonna; 4) is-setgħa tal-Madonna fuq il-Knisja; u 5) il-laqgħa tal-Konċilju ta' Efesu, fejn Marija ġiet iddikjarata *Teotokos*, jiġifieri Omm Alla. Fil-Pilastri ta' bejn il-kwadri hemm impinġi b'ittri kbar il-'MANGNIFICAT' u fuqu xi xbihat ta' nisa tat-Testment l-Antik li jissimboleġġaw lill Madonna.

Fil-faċċata li tgħaqqad il-bini tal-knisja ta' fuq ma dik tal-kappella ta' taħt hemm mużajk tassew kbir, maħdum fil-laboratorju tal-Vatikan fuq disinn ta' B. Biagetti (1939) li juri l-wasla tal-Madonna f'Għajn Karem, fil-waqt li S. Eliżabbetta qiegħda tistenna biex tilqa' 'l Madonna. Mal-ħajt, imbagħad, li jdawwar il-pjazza ta' quddiem il-knisja hemm imtenni fuq majolika b'ilsna differenti l-kant tal-'Magnificat.' Ma setax jonqos li ma jinstabx ukoll bil-Malti dana l-innu.

Dan kollu li ktibna juri li ma kenitx it-traskuraġni u lanqas in-nuqqas ta' ħsieb li ħalla l-bini ta' dan is-Santwarju għal data hekk qrib lejna u tant imbiegħda mill-ġrajja li trid ifakkar, imma kien it-tfixkil li miegħu dejjem kellhom jikkumbattu l-Franġiskani fl-Art Imqaddsa tal-Palestina qabel ma rnexxielhom iżejnu mqar b'ġebla waħda l-postijiet għeżież tar-reliġjon imqaddsa tagħna. Jalla jinbidlu dawn iż-żmenijiet u jonqos dan it-tfixkil biex iktar jisbieħu postijiet hekk għeżież u qaddisa.

Nota. Min irid iktar tagħrif fuq Għajn Karem u s-Santwarji tagħha jaqra l-artikli sbieħ li nkitbu f'din r-Rivista fl-I II sena.

ID-DIN NISRANI FIL-LVANT NOFSANI

(IL-KNISJA BIŻANTINA)

Il-Knisja Biżantina tħaddan fiha l-Knisja Griega u l-Knisja Griega-Kattolka jew Melkita, li t-tnejn għandhom bħala belt tagħhom Kostantinopli. Qabel, dil-belt kienet tissejjaħ "Bisantium", u minn dan l-isem ħarġet il-kelma "biżantin".

"Bisantium" kienet l-aktar belt importanti tat-Traċja, qabel ma l-Imperatur Kostantinu fis-sena 330 W.K. taha l-isem ta' Kostantinopli. Il-Liturġija ta' Kostantinopli mhix waħda ġenwina, iżda hi taħlita ta' ħafna liturġiji, ngħidu aħna il-liturġija ta' Pontu, Ġerusalemm u fuq kollox ta' Antijokja. Mela, minn dawn il-liturġiji flimkien ħarġet dik ta' Kostantinopli li sa mis-seklu ħamsa. W.K. bdiet tinfirex u taħkem fuq l-Asja Minuri. L-aktar li ħadmu għal-liturġija biżantina kien San Ġwann Grisostmu u San Bażilju. Aktar tard, bil-ħedma tal-Melkiti li xerrduha mal-Lvant Nofsani kisbet importanza akbar, u dan ġara wkoll billi San Ġwann Damaxxenu kitbilha ħafna innijiet. Il-lum iħaddnu din il-Liturġija biżantina il-Knejjes Griegi, Russi, Serbi, Bulgari, Gorġjani, u l-Knisja Melkita ta' l-Għarab. L-Or-

todossi ta' dan ir-rit jgħoddu (bejn wieħed u ieħor) 'il fuq min 150 miljun, waqt li l-għadd ta' Kattoliċi ta' dan ir-rit ma jaqbiżx is-seba' miljun u nofs.

IL-KNISJA GRIEGA ORTODOSSA.

Il-Knisja Griega Ortodossa taħkem, tista' tgħid, fuq il-Lvant kollu, tneħħi l-Iraq u l-Iran. Tagħmel ħilitha biex ma tħallix li l-Knisja Latina, Knejjes Orjentali Kattoliċi u Knejjes Protestanti, jidħlu fejn qiegħda hi. Minn nofs is-seklu l-ieħor il-Knisja Griega Ortodossa kellha tneħħi minnha dik ix-xejra għalkollox griega, biex tħalli ortodossi oħra jinqdew bl-ilsien Għarbi. Din ix-xejra seħħet l-iżjed fis-Surija u fil-Libnan. U b'hekk insibu llum żewġ xerkiet li għalkemm it-tnejn ortodossi jintagħżlu bejniethom bejn ix-xirka ta' l-ilsien grieg u oħra ta' l-għarbi.

Il-Knisja Griega Ortodossa ta' l-ilsien grieg żammet iċ-ċelibat u wkoll għandha l-kunventi tagħha. Dan l-aktar fil-Palestina fejn jgħixu patrijiet ta' ħajja tabilħaqq tajba fil-kunventi ta' San Saba, ta' San Garasmu u fil-magħruf marħab ta' Santa Katarina fil-qalba ta' ġebel is-Sinaj. Il-patrijiet griegi, flimkien ma' dawk latini u armeni ortodossi u kopti ortodossi, jieħdu ħsieb il-bażilka tal-Qabar ta' Kristu f'Ġerusalemm u l-bażilka tat-Twelid ta' Ġesù f'Betlem.

Il-Kleru tal-Knisja Griega-Ortodossa ta' l-ilsien għarbi għandha l-biċċa l-kbira tal-qassisin tagħha miżżewġin. Dawn jieħdu ħsieb l-Insara mxerrdin tas-Surija, tal-Libnan, tal-Ġurdanja u ta' Israel. Hemm ukoll għadd żgħir ta' qassisin mhux miżżewġin li jgħinu l-isqfijiet u għandhom il-jedd li huma wkoll isiru isqfijiet jew irjus kbar fix-xirka.

Mela l-Knisja Griega-Ortodossa hi maqsuma f'erba' patrijarkati u tħaddan ħafna djoċesijiet. Il-patrijarkati huma dawn:- Il-Patrijarka ta' Kostantinopli, l-aktar importanti, u jieħu l-ewwel fuq l-oħrajn; il-Patrijarka ta' l-Ilsien grieg ta' Ġerusalemm; il-Patrijarka ta l-Ilsien grieg ta' Lixandra; il-Patrijarka ta' l-Ilsien għarbi ta' Antijokja.

Din il-Knisja għandha ħidma mferrxa ħafna. Tmexxi kulleġġi, skejjel, sptarijiet u djar għax-xjuħ. L-Ortodossi Għarab huma neqsin mill-qassisin, għalhekk imnebbħin mill-Azzjoni Kattolika tagħna, waqqfu għaqdiet ta' żgħażagħ (u dawn l-aktar insibuhom fic-Surija u fil-Libnan) bil-għan li jkunu mezz li jxerrdu mad-dinja ta' madwarhom il-messaġġ tal-fidwa ta' Kristu.

IL-KNISJA GRIEGA KATTOLKA

Il-Knisja Griega Kattolka tissejjaħ ukoll Melkita. Naraw daqsxejn tal-ġrajja. L-Insara ta' l-Imperu Orjentali li baqgħu marbuta mat-tagħlim kollu tal-Konċilju ta' Kalċedonja ġew imsejħa Melkiti, u dan għax ma kisruhiex ma' l-Imperatur Kostantinu. Il-kelma "Malik" tfisser sultan, imperatur. Minn hawn mela l-isem. Sa nofs is-seklu l-ieħor quddiem il-liġi kienu meqjusa bħala ħaġa waħda ma' l-Ortodossi, għalkemm bħala Kattoliċi kienu fi ħdan il-Knisja Kattolka, Apostolka, Rumana. Bil-ħidma siewja u għaqlija tal-Patrijarka Massu Mazlum infirdu għal kollox minn kull rabta ma' l-Ortodossi u saru xirka independenti, magħquda f'kollox ma' Ruma. Baqgħu biss iżommu r-rit biżantin. Barra l-qassisin, il-Knisja Griega Kattolka għandha l-patrijiet bażiljani maqsuma fi tliet fergħat. U dawn huma: 1) il-

Baziljani ta' Aleppu; 2) is-Salvatorjani; 3) ix-Xewriti fuq Ġebel l-Libnan. Hemm ukoll Xirka ta' qassisin, imsejħin "Pawlisti" li għandhom iddar ewlenija tagħhom f'Harissa. Din ix-xirka twaqqfet mill-Isqof Germanos Akkad bl-għan li xxerred it-Tagħlim Kattoliku bil-kelma u bil-kitba.

Ir-ras tal-Knisja Melkita hu l-Patrijarka ta' Antijokja, ta' Ġerusalemm, ta' Lixandra u tal-Lvant Nofsani kollu. Dan il-Patrijarka joqgħod sew f'Damasku kif ukoll fil-Kajr. Il-ħakma spiritwali tiegħu tinfirex fuq is-Surija, il-Libnan, il-Ġurdanja, Israeli, l-Eġittu u l-Asja Minuri. Għandu ħames djoċesijiet fis-Surija, sebgħa fil-Libnan, tnejn fil-Ġurdanja, waħda f'Israeli, waħda fl-Eġittu, u oħra fil-Brażil li tieħu magħha l-Amerka t'Isfel kollha.

Wara l-aħħar gwerra dinjija, il-Knisja Kattolka Melkita mxiet 'il quddiem bis-sħiħ. Għamlet tibdil ta' ġid kbir fid-djoċesijiet u fit-twaqqif ta' seminarji ġodda; dawn huma magħrufin mal-Lvant Nofsani kollu, u l-aktar is-seminarju filosofiku u teoloġiku ta' Ġerusalemm, u s-seminarju ż-żgħir ta' Rajak fil-Libnan.

Il-Kattoliċi Griegi jew Melkiti għandhom f'idejhom żewġ santwarji: is-Santwarju hekk imsejjah tal-"Veronika" f'Ġerusalemm, u s-sinagoga ta' Nazzaret. Ix-Xirka Griega Kattolka, imbagħad, għandha wkoll is-sorijiet. U dawn huma: 1) is-sorijiet Salvatorjani; 2) is-sorijiet Xewriti; 3) u s-sorijiet tas-Sokkors Perpetwu. Ma' dawn jaħdmu id f'id (għax kattolki bħalhom) għaqdiet tar-rit latin. B'hekk insibu jaħdmu mal-Kattoliċi Melkiti is-sorijiet ta' Nazzaret, is-sorijiet ta' Besanzon u f'xi rħula mbegħdin is-sorijiet iż-żgħar ta' Ġesù. Niltaqgħu wkoll ma' l-A.F.I (Ausiliarie Femminili Internazionali) għaqda ħabrieka mixgħula bil-ħeġġa ta' Kristu.

B'hekk tajna ħarsa ħafifa fuq il-Knisja Biżantina; darb'oħar jekk Alla jrid, naraw xi ħaġa fuq il-Knejjes Koptin.

Fr. GWANN GRISOSTMU ALAFI, O.F.M.

ĦWEJJEĠ TAL-FAMILJA

Surmast kien qed ifisser mnejn ġie l-bniedem fid-dinja.

— Il-Papà qalli — qabeż Karlettu — li aħna ġejjin mix-xadini.

U s-Surmast infantas, infantas:

— L-affarijiet tal-familja m'humiex ħwejjeġ ta' l-iskola.

TALBA MIĊĦUDA

Waħda Sinjura, xiħa għakka u tbati bl-ażżma, titlob lil wieħed:

— Ħalli nara: kemm-il sena ttini?

— Jisgħobbini, ma nistax intik iżjed, iwieġeb dak, għax, Sinjura, għandek wisq iżjed minni biżżejjed!

XEWQA KURJUŻA

— Ah!... li kont nista' nħallas dak li tħallas int, qal wieħed lil sieħbu.

— X'inħallas jiena?! qallu l-ieħor mistagħġeb u kurjuż.

— It-taxxa ta' dawk li m'humiex miżżewġin: tal-ġuvintur u x-xebbiet.